

KATASZTRÓFAVÉDELMI KOORDINÁCIÓS TÁRCAKÖZI BIZOTTSÁG

ORSZÁGOS NUKLEÁRISBALESET-ELHÁRÍTÁSI INTÉZKEDÉSI TERV

3.8. fejezetéhez kapcsolódó

OBEIT 3.3. útmutató

Szervezett segítségnyújtás a védekezésben

Verzió száma:

3.

2018. április

Az Országos Nukleárisbaleset-elhárítási Intézkedési Tervhez kapcsolódó műszaki-tudományos dokumentum kidolgozásában a Felsőszintű Munkacsoport munkatársai működtek közre

Kiadta: Fichtinger Gyula, az OAH főigazgatója,
Budapest, 2018. április 5.

Felelős szerkesztő: Dr. Vincze Árpád
Országos Atomenergia Hivatal
1036 Budapest, Fényes Adolf utca 4.
1539 Budapest, Pf. 676
Telefon: 436-4890
Telefax: 436-4843

ELŐSZÓ

A nukleárisbaleset-elhárítás szabályozási rendszerének hierarchiája a következő:

1. A legfelső szintet a *törvények* képviselik, így legfontosabbként a katasztrófavédelemről, az atomenergiáról, a honvédelemről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló törvények.
2. A következő szintet a törvények végrehajtására kiadott *kormány- és miniszteri rendeletek* alkotják. Ezek közül a legjelentősebbek a katasztrófavédelemről szóló törvény végrehajtásáról, az Országos Nukleárisbaleset-elhárítási Rendszerről, a nukleáris és radiológiai veszélyhelyzet esetén végzett lakossági tájékoztatás rendjéről, a lakosság természetes és mesterséges eredetű sugárterhelését meghatározó környezeti sugárzási helyzet ellenőrzési rendjéről és a kötelezően mérendő mennyiségek köréről szóló kormányrendeletek, valamint az atomenergiáról szóló törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtására, az egészségügyért felelős miniszter által kiadott rendelet.
3. A jogi szabályozás mellett elengedhetetlen a nukleárisbaleset-elhárítási tevékenység műszaki szabályozása. A *műszaki szabályozás* rendszerében a legmagasabb szinten az *Országos Nukleárisbaleset-elhárítási Intézkedési Terv* helyezkedik el, amelyet a Katasztrófavédelmi Koordinációs Tárcaközi Bizottság elnöke hagy jóvá. Ehhez igazodnak és kapcsolódnak a *szervezeti Nukleárisbaleset-elhárítási Intézkedési Tervek*, melyeket a központi, ágazati, területi és helyi szervek felelős vezetői hagynak jóvá és rendelnek el alkalmazni illetékességi területükön. A műszaki szabályozás a jogszabályi előírások betartásával készül és figyelembe veszi a nemzetközi ajánlásokat, valamint a hazai jó gyakorlatokat.
4. A jogi és a műszaki szabályozásban meghatározott követelmények és feladatok teljesítésére ajánlott módszereket és eljárásokat a szabályozás következő szintje, az Országos Nukleárisbaleset-elhárítási Intézkedési Tervhez kapcsolódó *műszaki-tudományos dokumentumok* tartalmazzák. A Katasztrófavédelmi Koordinációs Tárcaközi Bizottság felhatalmazása alapján a műszaki-tudományos dokumentumokat az Országos Atomenergia Hivatal főigazgatója adja ki. E szabályozási szint legfontosabb célja, hogy útmutatást adjon az Országos Nukleárisbaleset-elhárítási Rendszerben közreműködő szervek számára az előírányzott feladatok végrehajtásához, és hogy egységes szempontrendszert biztosítson a tevékenységek elvégzéséhez a nemzetközi ajánlások, a nukleárisbaleset-elhárítási gyakorlatok értékelése és a jó tapasztalatok figyelembevételével. Ezért az útmutatókban foglalt megfontolások minél teljesebb követése az Országos Nukleárisbaleset-elhárítási Rendszerben közreműködő valamennyi szerv számára ajánlott.
5. A felsorolt szabályozásokat kiegészítik az Országos Nukleárisbaleset-elhárítási Rendszerben közreműködő szervek, szervezetek belső szabályozási dokumentumai, amelyeket a minőségirányítási rendszerükkel összhangban készítenek és tartanak karban.
6. A jogi és a műszaki szabályozás változásait követve, valamint a felhalmozódott tapasztalatok alapján az útmutatók felülvizsgálata időről időre megtörténik. Az útmutatók alkalmazása előtt mindig győződjön meg arról, hogy a legújabb, érvényes kiadást használja-e! Az érvényes útmutatók az Országos Atomenergia Hivatal honlapjáról (www.haea.gov.hu) tölthetők le.

TARTALOMJEGYZÉK

1. Az útmutató tárgya és célja.....	7
2. Az útmutató érvényessége	7
3. Vonatkozó jogszabályok és ajánlások	7
4. Meghatározások és rövidítések	8
5. Általános szempontrendszer.....	8
6. A szervezett segítségnyújtás	8
6.1. A szervezett segítségnyújtás általános ismérvei.....	9
6.2. Az ONER szervek alkalmazása, az erőforrások felhasználása.....	11
6.3. Az ONER-szerveken kívüli szervezetek bevonása a védekezésbe.....	14
7. Irodalomjegyzék	16

1. AZ ÚTMUTATÓ TÁRGYA ÉS CÉLJA

A katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény (Kat. tv.) értelmében a katasztrófák megelőzése és az ellenük való védekezés nemzeti ügy, amelyben mindenkinek joga és kötelessége közreműködni. A védekezést és a következmények felszámolását az erre a célra létrehozott szervek, szervezetek és különböző védekezési mechanizmusok összehangolásával, valamint a katasztrófavédelemben részt vevők közreműködésével kell biztosítani.

Különösen igaz ez az atomenergia békés célú felhasználása során esetlegesen bekövetkező rendkívüli események következményeinek elhárítására. Az erre vonatkozó jogszabályi felhatalmazás alapján a hatékony baleset-elhárítás személyi, tárgyi és szervezeti feltételeit meg kell teremteni, azok meglétéről és alkalmazásuk hatékonyságáról időről időre meg kell győződni, továbbá az érintett hatóságoknak biztosítaniuk kell a baleset-elhárításhoz szükséges külső segítségnyújtás feltételeit is.

Az Országos Nukleárisbaleset-elhárítási Rendszerben (ONER) részt vevő központi, ágazati, területi és helyi szervek belső feladatai megfelelő módon szabályozottak, azonban az egyes szervek közötti szervezett együttműködés, elsősorban a segítségnyújtás tekintetében nem kidolgozott. Az útmutató a szabályozási rendszerben olyan hiányzó láncszemet kíván pótolni, amely a védekezésbe való szervezett bevonás alapjait teremti meg.

A fentiekből adódóan az útmutató tárgya, hogy ajánlásokat adjon a védekezési alpfeladatot ellátó szervezetek számára az erőforrások bevonhatóságáról, azok alkalmazhatóságának megalapozásáról. Ilyenek lehetnek például a jogszabályból fakadó kötelezettség vagy együttműködési megállapodás alapján történő bevonás, a felkészítés rendszerének tartalma stb.

Az útmutató célja, hogy egy esetlegesen bekövetkező nukleáris veszélyhelyzet esetén a segítségnyújtás szervezett megvalósítása érdekében egységes szempontrendszert alakítson ki, melynek alkalmazásával támogatja az érintett központi, ágazati, területi és helyi szervek, valamint a katasztrófavédelem rendszerében nemzeti minősítéssel rendelkező önkéntes mentőcsoportok, karitatív szervek együttműködésének hatékony megvalósítását, továbbá az önként jelentkező állampolgárok feladatokba történő bevonását.

Együttműködés alatt a résztvevő szervek, szervezetek, önszerveződések által felismert és irányított, azonos érdeken alapuló lehetőség, szükségszerűség, kényszer, képesség; az érintettek között megvalósuló közös, összehangolt cselekvés, magatartás értendő.

2. AZ ÚTMUTATÓ ÉRVÉNYESSÉGE

Kapcsolódva az Országos Nukleárisbaleset-elhárítási Intézkedési Terv (OBEIT) civil szervezetek segítségnyújtásba történő bevonásáról szóló fejezetéhez, jelen útmutató a **nemzeti szervezett segítségnyújtás** kérdéskörére fókuszál.

Az útmutató érvényes mindazon bevonható szervezetekre, személyekre, melyek egy bekövetkező nukleáris baleset során, jogszabályi kötelezettség alapján vagy meghatározott és leírt együttműködési normák alapján bevonhatók és alkalmazhatók a védekezésben, továbbá azokra, akiknek bevonása akár jogszabályi kötelezettség, akár meglévő együttműködési gyakorlat hiányában indokolt lehet.

Az útmutató nem érvényes:

- a) a baleset-elhárításban közreműködő nemzetközi szervezetek általi segítségnyújtásra,
- b) a külföldön bekövetkezett nukleárisbaleset-elhárításban való magyar közreműködésre.

3. VONATKOZÓ JOGSZABÁLYOK ÉS AJÁNLÁSOK

Az OBEIT 1.1. útmutató felsorolja azokat a főbb jogszabályokat és egyéb szabályozásokat, amelyek az együttműködési – bevonási – kötelezettséget és lehetőséget tárgyalják.

Ezen útmutató alapján minden érintett szerv áttekintheti a jelenleg élő és hatályos segítségnyújtással összefüggő szabályozók rendszerét, azokat a két- vagy többoldalú találkozók alkalmával pontosíthatja. Új együttműködési megállapodások megkötése, jegyzőkönyvek készítése esetén az útmutatóban foglaltak ajánlásként használhatók.

Az útmutató szorosan kapcsolódik az OBEIT 3.1., az ONER kritikus feladatai, valamint a 3.2., az ONER kritikus feladatainak értékelése című útmutatókhoz. Az ONER átfogó értékelése, a dokumentumok alapján kialakított önértékelések felhasználhatók a szervezett segítségnyújtás rendszerének kialakításához, az együttműködések továbbfejlesztéséhez, illetve azok alapját képezhetik.

4. MEGHATÁROZÁSOK ÉS RÖVIDÍTÉSEK

Az útmutató az OBEIT 1. mellékletében meghatározott kifejezéseket és rövidítéseket alkalmazza.

5. ÁLTALÁNOS SZEMPONTRENDSZER

Az útmutató az alábbi szempontok – mint általános iránymutatás – figyelembevételével készült:

- a) Az útmutatóban foglaltak nem kötelező érvényűek, azok ajánlásokat fogalmaznak meg a segítségnyújtás szervezetté vagy szervezettebbé tételéhez.
- b) A szervezett segítségnyújtás alapja az írásos megállapodás elkészítése.
- c) Az útmutató a szervezett segítségnyújtás kialakításához egységes szempontrendszert fogalmaz meg.
- d) Az írásos megállapodás alkalmazhatóságának alapelve annak naprakészen tartása, a mindenkori helyzethez történő igazítása.
- e) A szervezett segítségnyújtás kialakítása alapesetben azonos rangú partnerek között működhet, országos szintű szerv országos szintű szervvel vagy szervezettel, területi szintű szervezet területi szintű szervezettel, helyi szintű szervezet helyi szintű szervezettel, illetve indokolt esetben az állampolgárok helyi szintű önszerveződésével köthet megállapodást, de ettől eltérhetnek a szerződő partnerek akkor, ha a bevonásra javasolt szervezetnek nincs olyan szintű szervezeti eleme, mint a partnerszerv.
- f) A szervezett bevonásra vonatkozó megállapodások megkötését az érintett felek kezdeményezhetik.
- g) A szervezett segítségnyújtás közös szándék mentén történik, nem egyedi, szervezeti érdekek alapján.
- h) A szervezett segítségnyújtás szorosan kapcsolódik az OBEIT-ben megfogalmazott kritikus feladatokhoz, az arra épülő önértékelésekhez, átfogó értékelésekhez.
- i) A szervezett segítségnyújtásban az ONER-szerveken kívül a civil és nonprofit szervezetek, állampolgári önszervezések önkéntesen, a katasztrófavédelem rendszerében nemzeti minősítéssel rendelkező önkéntes mentőcsoportok a hivatásos katasztrófavédelem által koordinált módon vesznek részt.

6. A SZERVEZETT SEGÍTSÉGNYÚJTÁS

A továbbiakban az útmutató részletes segítséget és iránymutatást kíván adni a védekezés során igénybe vehető segítségnyújtás megszervezéséhez, az ad hoc jellegű tevékenységi elemek csökkentéséhez, a nukleáris baleset súlyosságához igazodó tervezési és szervezési kérdések megoldásához.

Az OBEIT 3.1. és a 3.2. útmutatókban felsorolt és részletesen kifejtett feladatok, a végrehajtáshoz szükséges személyi állomány, eszközrendszer, elvárt képességek önértékelése és ezek teljes ONER-re történő átfogó értékeléséből levont következtetések biztosítják az alapját a szervezett segítségnyújtás megtervezésének, eredményes végrehajtásának.

Az útmutató nem kívánja és nem is tudja teljes mélységében és részletességében meghatározni a szervezett segítségnyújtás kialakításának formáját, attól az érintett szervek a nukleáris veszélyeztetettségük függvényében eltérhetnek, azonban a megfogalmazott elveket minimum-elvként célszerű figyelembe venni.

6.1. A szervezett segítségnyújtás általános ismérvei

6.1.1. A szervezett segítségnyújtás alapjai

A szervezett segítségnyújtás célja, hogy a tevékenység során

- a) a jogszabályok, az állami irányítás egyéb jogi eszközei, a műszaki szabályozások előírásainak betartásával,
- b) a hatáskörük és illetékességük érvényesítésével,
- c) a feladatok pontos megfogalmazásával,
- d) az alkalmazásuk helyszínének körütekintő kiválasztásával,
- e) a bevonható erők és eszközök pontos meghatározásával,
- f) tevékenységeik összehangolásával,
- g) a határidők, felelősök és követelmények pontos megjelölésével,
- h) egységes elvek és ismeretek alapján megvalósuló alkalmazással,
- i) a vezetési, irányítási, humán és logisztikai elvek érvényesítésével biztosítható legyen a védekezés eredményes végrehajtása, a kívánt hatás elérése.

A tevékenység szervezéséért, irányításáért felelős vezetők a bevonás megszervezése alkalmával feladat, cél, hely és idő alapján összehangolják szervezeteik, valamint a segítő, támogató szervek közös tevékenységét, az erők és eszközök alkalmazását, feladataik végrehajtásának rendjét, és pontosítják a biztosítással kapcsolatos szabályokat.

Az együttműködés tartalmát az együttműködő szervek vezetőinek és beosztottjainak az együttműködésre vonatkozó tervező, szervező, irányító, ellenőrző tevékenysége, valamint az együttműködési feladatok összehangolt végrehajtása adja.

A mindennapi élet során nincs lehetőség arra, hogy a váratlanul kialakult helyzetek valamennyi változótára algoritmusok legyenek kidolgozva, de az adott veszélyhelyzeti tervezési kategóriára, tervezési területekre és zónákra jellemző események behatárolhatók, ami alapján elkészíthetők a helyzet megoldásának alternatívái.

A feladatok végrehajtásában részt vevő szervek tevékenysége akkor sikeres, ha rendelkeznek a várható alkalmazáshoz megfelelő előzetes intézkedési tervekkel, állományuk az abban foglaltakat ismeri, begyakorolta, és folyamatosan kész annak megkezdésére, dinamikus folytatására. A feladat végrehajtását elősegíti, ha a szervek, szervezetek képzettsége, felkészültsége, ismeretei, módszerei, eszközei és eljárásrendjei egymással összemérhető szintet képviselnek, illetve felépítésben hasonlóak.

A végrehajtandó tevékenységek idejére, a feladatok végrehajtásához olyan berendezett, felszerelt irányítási, kommunikációs központokat célszerű kijelölni, igénybe venni, amelyek megfelelően biztosítják a tevékenység végrehajtását. A központokban helymeghatározó berendezésekre, digitális térképekre, korszerű informatikai eszközökre és programokra van szükség, melyek segítségével a kialakult helyzet figyelemmel kísérhető, és az erők alkalmazása a helyzet változásainak megfelelően pontosítható. A feladatok egy része speciális vezetési, informatikai, szállítási és egyéb eszközöket, felszereléseket, meghatározott követelmények alapján kiválasztott és felkészített állományt igényel minden szervezet részéről.

Az együttműködő szervek közös tevékenységeiben, a feladatok megoldásában részt vevők nagy száma miatt megnőhet az olyan információk kiszivárgásának a lehetősége, mely veszélyeztetheti a célok elérését. Ezért az együttműködésben részt vevő szervek vezetői felelősek az információ védelméért és jogszerű felhasználásáért.

A védekezésben érintett szervek eltérő illetékességgel és hatáskörrel rendelkezhetnek, így különösen fontos a megfelelő koordináció és a kapcsolódási pontok megtalálása, annak érdekében, hogy a feladatokat együttesen legyenek képesek eredményesen ellátni. A szükséges létszám hiányával bajlódó hatásá-

gok ereje, eszközei, lehetőségei külön-külön nem elégségesek a problémakör teljes megoldásához, ezért közös alkalmazásuk kérdése felértékelődik.

6.1.2 *Az elsődlegesen beavatkozók bevonásának általános szabályai*

A Nemzetközi Atomenergia Ügynökség kiadványaiban részletesen foglalkozik az egyes helyzetekben végrehajtandó feladatokkal, közöttük az első beavatkozás szabályaival. Az egyik ilyen irányelv a nukleáris vagy radiológiai veszélyhelyzetre történő felkészülés és veszélyhelyzet-kezelés intézkedési terveinek kidolgozására készült módszertani utasítás [4]. Egy másik NAÜ irányelv a radiológiai veszélyhelyzet első beavatkozóinak tevékenységi rendjét meghatározó kézikönyv [5].

A védekezéshez szükséges szervezett segítségnyújtás általános feltételei között kiemelendő, hogy a feladat- és felelősségmegosztás mindig körülhatárolt, egyértelmű. Ennek hiányában a beavatkozás hatékonysága csökken, és egy nukleáris veszélyhelyzet esetén szükségtelen, nemkívánatos, ugyanakkor elkerülhető pszichológiai, egészségügyi és gazdasági hatást válthat ki.

A védekezésbe történő bevonás nem merül ki a szervezésben, hanem a gyakorlati végrehajtás hozza meg azokat a mérési, adatfelderítési, egyéb információs eredményeket, amelyek alapján a beavatkozás eredményesen hajtható végre. Éppen ezért nemcsak a központi szintű szervezetek vezetőinek felelőssége a bevonható erőkkel való tervezés, illetve tevékenységük megszervezése, hanem a hatékony irányítás érdekében a területi, regionális vagy éppen a helyi vezetők részéről is szükséges a megfelelő szintű biztosítás.

A feladat végrehajtásáért felelős szervezet az önértékelés, az átfogó értékelés alapján dönt a hatáskörébe tartozó segítségkérés szükségességéről és mértékéről, majd ennek alapján kezdeményezi azt. A nem igényelt, nem kért szervezetek (erőforrások), lelkes önkéntesek megjelenése és jó szándékú, „kapkodó” munkavégzése tervezés nélkül csak hátráltatja a szakszerű és szervezett mentési, kárelhárítási, kárenyhítési munkák végrehajtását.

Ugyanakkor nem szabad lemondani az önkéntesek nyújtotta támogatásról, de a bevonásukat szervezetenként érdemes előre tervezni. Az előre tervezés során kerülni kell az önkéntesek számára olyan feladatoknak a meghatározását, amelyek különleges, speciális felkészülést igényelnek (ennek megfelelően radiológiai helyzetet például csak radiológiai értékelő szakember tud szakszerűen felmérni).

6.1.3 *A szervezett segítségnyújtás bevonásának megvalósítása az esemény helyszínén*

A védekezéshez szükséges szervezett segítségnyújtás helyszínhez köthető tervezésének és szervezésének elsődleges célja, hogy késedelem nélkül végrehajtsanak minden olyan műveletet, amely a lakosság védelme érdekében a radiológiai és más káros (például pszichológiai) egészségügyi hatások csökkentését eredményezi.

További célok:

- a) a beavatkozó állomány teljes körű védelme a baleset-elhárítási tevékenység során,
- b) a rendvédelmi, egészségügyi, megelőzési tevékenységek érdekében fontos információk gyűjtése, kezelése,
- c) a hasonló veszélyhelyzetekre vonatkozóan általánosítható tapasztalatok megszerzése,
- d) a lakosság bizalmának megalapozása és megtartása,
- e) a további, szélesebb körű beavatkozás lehetőségének megteremtése.

Ezek a működési célok csak az alábbi feltételek teljesülése mellett valósulhatnak meg:

- a) A helyszíni védekezés során, az első beavatkozásért a helyi szervezetek a felelősek.
- b) A helyszínen kijelölt vezető kérhet és kaphat tervezett segítségnyújtást a területi, központi szinttől.
- c) A központi szervek vezetői elsősorban az országos szintű beavatkozásért felelnek, a regionális, területi és helyi tevékenységet támogatják, szükség esetén nemzetközi segítséget kérnek.

A védekezésbe bevont szervezett segítségnyújtás akkor a leghatékonyabb, ha az egyes műveleti tevékenységekhez hozzáigazítják a bevont szervek, szervezetek részvételét. A bevonható szerveket, szervezeteket, önszerveződéseket és önkénteseket éppen ezért csoportosítani szükséges illetékességük és hatáskörük, képességük, továbbá az egyes személyeket szakképzettségük, szakkiképzésük alapján. Ez a csoportosítás szükséges ahhoz, hogy az egyes személyeknek (csoportoknak, szervezeteknek) a helyszínen konkrét feladatot adjon a védekezés irányításáért felelős személy. A már említett radiológiai veszélyhelyzet első beavatkozóinak tevékenységi rendjét meghatározó kézikönyv [5] elgondolását követve, az ott felsorolt műveleti csoportok szerinti felosztást célszerű alapul venni a személyek besorolásánál. Ennek megfelelően a helyszíni védekezési tevékenység az alábbi csoportok felállítását teszi szükségessé:

- a) vezetői csoport,
- b) tűzoltó raj,
- c) veszélyhelyzeti egészségügyi csoport,
- d) rendvédelmi/biztonsági csoport,
- e) kivizsgáló csoport,
- f) monitorozó csoport (radiológiai monitorozás),
- g) értékelő csoport,
- h) lakosságtájékoztató csoport,
- i) logisztikai csoport.

E csoportosítástól a kialakult helyzet függvényében el lehet térni, lehet egyéb csoportfelosztást is kialakítani, azonban a fenti rendszer összefogja a helyszíni tevékenység minden aspektusát. Egy nukleáris veszélyhelyzet kialakulásakor fontos, hogy meghatározott keretek között, pontosan, nyomon követhetően és egymásra épülve határozzák meg a feladatokat.

Egy nukleáris veszélyhelyzet során a bekövetkezés helyszínétől távolabb is jelentkezhetnek olyan feladatok, amelyek végrehajtása az élet és anyagi javak védelmét érinti. A szervezett bevonás egyik lényeges eleme, hogy minden olyan személy, csoport, szervezet kapjon feladatot, amely alkalmas a mentési munkálatok végrehajtására. Fontos, hogy míg az „első vonalban” a szakértelemmel, szakképzettséggel és megfelelő felszereltséggel rendelkezők alkalmazásával kell számolni, addig egyéb helyszínen a feladatokba bevonhatók olyan személyek is, akik speciális képzettséggel, eszközzel nem rendelkeznek.

Ilyen feladat lehet a riasztási-tájékoztató, elzárkózási, jódtablettával történő ellátási, kimenekítési, kitelepítési vagy befogadási résztvétevényiségek végrehajtása. Ezekre a részfeladatokra a már korábban felkészített szervezetek (akár az állampolgári kötelezettség alapján létrehozott polgári védelmi szervezetek) bevonhatók, de akár a helyszínen egy célirányos eligazításon részt vett személy is képes végrehajtani az ilyen jellegű tevékenységeket.

6.2. Az ONER szervek alkalmazása, az erőforrások felhasználása

Az OBEIT mint legmagasabb szinten elfogadott műszaki szabályozó dokumentum részletekbe menően felsorolja az ONER központi, ágazati, területi és helyi szerveit, továbbá szemlélteti a közöttük fennálló kapcsolatrendszerét valamennyi működési állapotban.

A nukleáris veszélyhelyzet esetén történő fellépés érdekében célszerű írásos együttműködési megállapodást vagy szándéknyilatkozatot kötni, melynek tartalmi elemeit a tényleges veszélyeztetettséghez, illetve egy esetlegesen bekövetkező nukleáris balesetben való közreműködésből adódó lehetséges feladatokhoz ajánlott igazítani.

A konkrét megállapodás megkötése előtt számba veszik a minimálisan bevonható erőket és a hozzájuk tartozó eszközöket, valamint helyzetértékelés alapján az optimálisan szükséges erőket és a hozzájuk rendelni szükséges eszközöket. A minimálisan bevonható erők alatt a jelenleg is meglévő létszámot értik, míg az optimálisan szükséges erők a helyzetértékelés és időszámvetés során kialakított elgondolásra építve, a beavatkozás első lépéseire szükséges erőforrásokat tartalmazzák.

6.2.1. *A szervezett együttműködéshez szükséges helyzetértékelés elemei*

Az ONER normál működési állapotában a védekezésre való felkészülés érdekében a nukleáris baleset megelőzéséhez és közvetlen elhárításához kapcsolódóan az alábbi feladatokat indokolt végrehajtani, illetve az alábbi tevékenységi elemek működőképességét áttekinteni:

- a) adat- és információgyűjtés rendje, hatékonysága,
- b) kockázatelemzés, értékelés rendszere,
- c) a várható nukleáris veszélyhelyzet tipizálása a valószínűsíthető bekövetkezési helyszínre lebontva,
- d) helyzetértékelés rendje, a szervezeti erősségek, gyengeségek, lehetőségek és veszélyek feltérképezése,
- e) a tervezési időszakban rendelkezésre álló erő-eszköz vizsgálat, állapotanalízis,
- f) a közvetlen veszélyelhárítás lehetőségeinek vizsgálata, mint például az azonnali rendelkezésre állás, ügyeleti, értesítési rendszer működőképessége, szervezeten belüli átcsoportosítási lehetőségek felmérése,
- g) az együttműködők közötti kommunikáció hatékonysága.

A beavatkozásra való eredményes felkészülés biztosítása, a nukleáris veszélyhelyzetet előidéző okok megszüntetése és a károsító hatások csökkentése érdekében célszerűen végrehajtandó feladatok:

- a) naprakész nyilvántartások áttekintése,
- b) reagáló-képesség,
- c) kommunikációs csatornák és kontaktpontok pontos meghatározása, ismerete,
- d) helyszíni jelenlét,
- e) elsődleges veszélyforrások beazonosítása, intézkedőképesség biztosítása,
- f) meteorológiai viszonyok monitorozása,
- g) külső és belső lezárt terület kijelölése.

A lakosság élet- és anyagi javainak védelme, az alapvető életfeltételek biztosítása és a mentés végrehajtása érdekében végrehajtandó feladatok lehetnek:

- a) az elzárkózási helyek, menekülési, menekítési útvonalak felmérése,
- b) a bevonható szállítóképesség biztosítása,
- c) a távolról bevonható szállítóképesség igénybevétele.

Nukleáris veszélyhelyzet bekövetkezését követő helyreállítási feladatok között javasolt áttekinteni:

- a) a helyreállításban részt vevő szervekkel meglévő együttműködési rendszert,
- b) a veszélyhelyzet sújtotta helyszínen a humán, állat- és növény-egészségügyi stb. feladatok támogatását,
- c) a visszatérés segítségét.

6.2.2. *Az együttműködési megállapodás minimális tartalmi elemei*

A két- vagy többoldalú együttműködési megállapodás megkötése a szervezett segítségnyújtás feltétele. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a nukleárisbaleset-elhárítással összefüggésben jelentkező feladatokra és az azokhoz kapcsolódó felkészítésekre önálló megállapodások megkötése szükséges. Azt, hogy egy megállapodás teljes egészében a nukleárisbaleset-elhárítás területére vonatkozó feladatrendszerre és kapacitásbiztosításra fókuszáljon, a megkötésben érintett két vagy több szervezet döntésétől függ.

Lehetőség van arra is, hogy a feladatok teljes vertikumát átfogó együttműködési megállapodás egy-egy része foglalkozzon a nukleárisbaleset-elhárítási feladatokkal, a segítségnyújtás szervezett bevonásával.

Egy-egy feladat részleteinek leírása függ a bevonható szervek nukleárisbaleset-elhárítási feladatainak komplexitásától, a részvételi felelősségtől, a normál, a készenléti, a veszélyhelyzet korai, a veszélyhelyzet kései és a helyreállítási időszakban adódó feladatától.

A védekezésbe történő bevonás teljesíthetősége érdekében az alábbi konkrétumok kidolgozása és megjelenítése szükséges:

- a) a felelősség tisztázása,
- b) egyes szervezeti elemek hatásköre és illetékessége,
- c) időtényező (készenlétbe helyezés, felszerelés, útba indítás szükséges ideje),
- d) tervezési rend összehangolása,
- e) eszközök, szolgáltatások igénybevétele, felajánlása (alapvetően híradó és védőeszköz),
- f) közös felkészülés feladatai,
- g) értékelések rendje,
- h) információáramlás rendje, az átadható információk köre, az információtartalom naprakészségének biztosítása,
- i) amennyiben van, akkor az ügyeleti rendszer működése, frekvenciák, telefonjegyzékek egyeztetése,
- j) ügyeleti rendszer működése esetén az ügyelet, továbbá a kapcsolattartási pontok elérhetősége, helyettesíthetősége,
- k) kontaktszemély megnevezése, elérhetősége.

A védekezés során bizonyos feladatok duplikálása, redundanciája nem megengedett, az ellentmondások megakadályozása érdekében pontosan meg tervezik az egyes részfeladatok végrehajtását, és a felelősség kérdését egyértelműen rögzítik. Ilyen tevékenység a riasztás végrehajtása, a kommunikáció kérdése vagy a lakosság tájékoztatása. Az egymásnak ellentétes információk nukleáris vagy radiológiai veszélyhelyzetben csak káros hatásúak lehetnek, az azzal okozott hátrány (pánikkeltés, felesleges és költséges műveletek beindítása stb.) a bekövetkezett eseménytől függetlenül, de annál lényegesen súlyosabb áldozatokat is követelhet.

A veszélyhelyzet kommunikálása érdekében nyilatkozattételre feljogosított személyt jelölnék ki, számára minden bevont szervezet kijelölt, a kommunikációért felelős kapcsolattartója biztosítja a szükséges háttér-információt. Az egymásnak esetleg ellentmondó vagy nem egyértelmű, további tisztázást igénylő tények, kérdések kiküszöbölése érdekében a nyilatkozattételre kijelölt szóvivő tevékenységének biztosítására kommunikációs stábot ajánlott létrehozni, amelynek tagjai a szervezett segítségnyújtásba bevont szervezetek képviselői.

A lakosság hiteles tájékoztatása ugyancsak az érzékeny kérdések közé tartozik, melynek kialakult, kiforrott és szabályozott rendszere van. A lakosság tájékoztatása során kerülendő a felesleges információdömping. A nukleáris és radiológiai veszélyhelyzet esetén végzett lakossági tájékoztatás rendjéről szóló jogszabályban meghatározottakkal ellentétes önjelölt tájékoztatókat, magukat szakértőknek nevezett egyéneket a tájékoztatásra hivatalosan kijelölt személyek, szervezetek folyamatosan figyeljék, ha kell, intézkedjenek a nyilatkozataik felfüggesztésére.

A közös tervezési rendszer, közös gyakorlati struktúra kialakítása a szervezett és hatékony védekezés elengedhetetlen feltétele. Az ilyen gyakorlatokat a lehető legszélesebb körben, a legtöbb szervezet bevonásával célszerű tervezni és végrehajtani, valamint minden lehetőséget biztosítani annak érdekében, hogy a megfelelő nyilvánosságot megkapja a végrehajtás.

Gyakorlatot évente legalább egy alkalommal célszerű tervezni és végrehajtani. Átfogó, a központi szervektől induló és a területi szerveken keresztül a helyszínen a konkrét védekezésbe bevont szervek, szervezetek tevékenységéig húzódó gyakorlatot legalább 4 évente indokolt végrehajtani. A gyakorlatok végrehajtásának célja az ONER-szervek közötti operatív kapcsolat elmélyítése, a készség szintű alkalmazhatóság kialakítása, valamint azon kapcsolódási pontok megjelenítése, amelyek a folyamatos információáramlás és kiértékelhetőség alkalmazása érdekében elengedhetetlenek. A gyakorlatok rendszerére az együttműködési megállapodásokban ki kell térni.

Az OBEIT-ben és a BEIT-ekben meghatározott feladatokhoz a bevonható erőforrások (személyi, logisztikai stb.) felmérése, pontosítása szükséges annak érdekében, hogy naprakész, használható címlistával rendelkezzenek a szervezetek a segítségnyújtásba bevonható szervekről, elérhetőségeikről.

A naprakész információáramlás érdekében célszerű kijelölni azt a személyt vagy szervezetet, aki vagy amely felel a központi címlista elkészítéséért és folyamatos naprakésszé tételéért. A bevonásra kerülő szervek, szervezetek kötelesek a címlistában bekövetkezett változást haladéktalanul, írásban közölni, illetve az összeállításért felelős szerv évente legalább egyszer egyeztetés érdekében a frissített címlistát közzétenni. A címlista minimum tartalmi követelménye:

- a) a szervezet megnevezése,
- b) a kapcsolattartó neve,
- c) telefonszám,
- d) telefaxszám,
- e) elektronikus elérési cím,
- f) felajánlott erők, eszközök.

6.3. Az ONER-szerveken kívüli szervezetek bevonása a védekezésbe

Vannak olyan szervezetek, amelyek egy adott nukleáris veszélyhelyzet során az élet- és vagyonmentésben különleges segítséget tudnak nyújtani. Ezek a szervezetek tevékenységüket tekintve átfoghatják a védekezés és helyreállítás teljes vertikumát a kommunikációs támogatástól kezdve, a mérési adatok gyűjtésén át a személyek pszichológiai támogatásáig vagy a károsult helyszín helyrehozataláig.

A Kat. tv. 18. § (1) bekezdése kimondja, hogy az önkéntesen segítséget nyújtó személyek, az önkéntesen közreműködő társadalmi és karitatív szervezetek részt vehetnek a katasztrófák elleni védekezéssel összefüggő feladatok ellátásában. Ennek megfelelően a természeti és civilizációs katasztrófák következményeinek felszámolásában egyre nagyobb szerepet kapnak az önkéntesek. Ezt megalapozza, hogy a jogalkotó a legmagasabb jogszabályi szinten biztosítja az önkéntes szervezetek létrehozásának a lehetőségét, valamint közreműködésüket a katasztrófák elleni védekezésben.

A hivatásos katasztrófavédelmi szerv által kidolgozott Nemzeti Minősítési Rendszer (NMR) biztosítja, hogy a katasztrófák elleni védekezésben, a mentésben a hivatásos szerveken kívül csak olyan szervezetek vegyenek részt, amelyek megfelelő felkészültséggel, a szükséges szaktudással és szakfelszereléssel rendelkeznek, valamint képesek a hivatásos erőkkel együttműködni. Az utasítás alapján a mentőszervezetek árvízi és vízi mentési képességek szakterületre, alapvető vízkár elhárítási tevékenységre, a vezetés-irányítás és logisztikai képesség, mentőkutyás szakterületre, bűvár, kötéletechnikai mentő tevékenységre, városi kutató és mentő és műszaki mentő képességekre szerezhetnek minősítést.

Az önkéntes mentőcsoportok, a karitatív szervezetek valamint az önkéntesen jelentkező (18 életévüket betöltő) állampolgárok csak olyan tevékenységekben vehetnek részt, amelyek során az EURATOM irányelv [6] szerinti lakossági sugárterhelésre vonatkozó effektív dóziskorlátot nem lépik át. A nem szennyezett területeken például a kitelepítési, kimenekítési, befogadási, adminisztrációs, támogatási és ellátási feladatokban (beleértve a jódpofilaxis előkészítését) működhetnek közre.

Ezek a szervezetek tevékenységükkel csak akkor tudják eredményesen szolgálni a védekezési munkálakat, ha a bevonásukra szervezetten kerül sor. A védekezés irányításáért, megszervezéséért felelős szervek hatásköre – egyúttal jól felfogott érdeke – ezen szervezetek bevonásának tervezése, illetve velük a kapcsolat felvétele és a szükséges együttműködési megállapodások megkötése.

A szervezett segítségnyújtásba bevonható szervezetet, szervezeteket, személyeket a bevonásban érintett ONER-szervek meghatározott csoportosítás alapján választhatják ki. A csoportosítás iránya alapvetően a bevonhatóság – képesség – alapján, illetve az olyan területek szükségleteinek felmérésével valósítható meg, amelyeken a segítségnyújtás valós és ténylegesen szükségszerű igényként jelentkezhet. Az egyes konkrét szervezetek tevékenységi körük szerint az alábbi csoportokba oszthatók:

- a) állampolgári (honvédelmi) kötelezettség alapján létrehozott szervezetek,
- b) gazdasági társaságok (szállítás, újjáépítés, technológiai támogatás),
- c) gazdálkodó szervezetek, szolgáltatók,
- d) speciális mentőszervezetek, egységek,

- e) mérő-, elemző- és értékelő laboratóriumok,
- f) egészségügyi tevékenységet végző szervezetek, intézmények,
- g) biztonsági szervezetek, területi vagy helyi biztosítási feladatot ellátó szervezetek,
- h) közhasznú társaságok,
- i) kríziskezelő (pszichoterápiás tevékenységet végző) szervek, szervezetek,
- j) egyházi, lelkisegély-szolgálatok,
- k) karitatív szervezetek,
- l) önkéntes szövetségek, egyesületek,
- m) egyéni vagy önkéntes segítők, támogatók.

Az ONER-szerveken kívüli szervezetekkel való kapcsolattartás a személyi erőforrás, a technikai felszereltség, az eszközellátottság és működőképesség kiegészítésére kell, hogy koncentráldjon. A szervezett bevonás akkor lehet eredményes, ha a segítségnyújtás kereteit és mélységét tervezetten felosztjuk a bal-esetek megelőzési és arra vonatkozó felkészítési, a beavatkozási, valamint a helyreállítási és kárenyhítési szakaszaira.

6.3.1. *A szervezett bevonás formai követelményei*

Az ONER-szerveken kívüli szervezetek szervezett bevonása a védekezésbe önkéntes alapon történhet. Az önkéntesség biztosítja azt, hogy a rendelkezésre álló szakértői bázis és technikai eszköz (mérő-, mentesítő-, mentő-, szállító- stb. eszközök) alkalmazása díjazás nélkül valósul meg.

Az együttműködés kialakítása során erre célszerű kitérni, és azt megfelelően rögzíteni szükséges. A már megkötött együttműködési megállapodások, jegyzőkönyvek naprakészé tételét, az abban rögzítettek megvalósulását a szükség szerinti, de legalább évi egy alkalommal együttesen végrehajtott értékelés segíti. A felek a kapcsolat folyamatosságának biztosítása érdekében - hasonlóan az ONER-szervek közötti együttműködéshez - összekötőket jelölnek ki. Az önkéntesek továbbképzését segíteni, támogatni szükséges, az erre vonatkozó részletes szabályokat egyedileg javasolt kidolgozni.

Alkalmi és állandó tájékoztatási lehetőségeiket a felek rendszeresen használják fel arra, hogy az együttműködés eseményeiről, annak fontosságáról az állampolgárokat tájékoztassák, a másik fél tevékenységét népszerűsítsék. Az e célra alkalmas információkról egymást tájékoztatják, kiadványaikat egymásnak átadják.

Az együttműködési megállapodásokban minden szervre, szervezetre, intézményre vonatkozóan külön és konkrétan indokolt megjeleníteni a várható feladatokat, azok végrehajtásának módszerét, helyét és eszközét.

6.3.2. *Az együttműködés tartalmi elemei*

Egy együttműködési megállapodás, jegyzőkönyv csak akkor éri el célját, ha minden olyan feltételnek megfelel, amely az együttműködési elgondolásban megfogalmazottak minden elemét tartalmazza. Ez független attól, hogy az együttműködési megállapodás vagy jegyzőkönyv több területet – és közte a nukleárisbaleset-elhárítási feladatokat is – ölel fel, vagy csak kizárólag ez utóbbira koncentrálnak. A megállapodás vagy jegyzőkönyv elkészítése előtt célszerű tisztázni azt, hogy a bevonásra kijelölt szervezet milyen tud segíteni, illetve a megkötést kezdeményező fél milyen konkrét szakmai támogatást tud biztosítani a másik fél számára. A végrehajtandó feladatok megjelölése és a kölcsönös szakmai támogatási rendszer megfogalmazása – függetlenül a megállapodás vagy jegyzőkönyv hatályától – a nukleárisbaleset-elhárítási tevékenységgel összefüggésben az alábbi elemekre térhet ki:

- a) az együttműködés célja, azaz annak rögzítése, hogy az adott szervezet a megelőzés és felkészítés, a beavatkozás vagy a kárenyhítés, esetleg a helyreállítás területén tud-e segítséget nyújtani,
- b) a megállapodást vagy jegyzőkönyvet megkötő, ill. elkészítő felek szakmai profilja, alapfeladata egy baleset-elhárítási tevékenység során,
- c) az együttműködésben részt vevők megnevezése,

- d) az együttműködés területe (eszközök, szolgáltatások igénybevétele, kapacitásnövelés, háttértámogatás),
- e) a beavatkozás során végzett kommunikáció,
- f) a felkészítés rendszere,
- g) kapcsolattartó pontok, személyek elérhetőségei,
- h) a megállapodás vagy jegyzőkönyv felülvizsgálata,
- i) dátum, felelős személyek aláírásai.

7. IRODALOMJEGYZÉK

- [1] Országos Nukleárisbaleset-elhárítási Intézkedési Terv 3.2.3. fejezetéhez kapcsolódó OBEIT 3.1. útmutató: Az ONER kritikus feladatai
- [2] Országos Nukleárisbaleset-elhárítási Intézkedési Terv 3.2.3. fejezetéhez kapcsolódó OBEIT 3.2. útmutató: Az ONER kritikus feladatainak értékelése
- [3] Katasztrófavédelmi Koordinációs Tárcaközi Bizottság: Országos Nukleárisbaleset-elhárítási Intézkedési Terv
- [4] EPR-METHOD 2003: Method for Developing Arrangements for Response to a Nuclear or Radiological Emergency (IAEA, VIENNA, 2003, ISBN 92-0-111503-2)
- [5] EPR-FIRST RESPONDERS 2006. Manual for First Responders to a Radiological Emergency (IAEA, VIENNA, 2006)
- [6] A Tanács 2013/59/Euratom irányelve (2013. december 5.) az ionizáló sugárzás miatti sugárterhelésből származó veszélyekkel szembeni védelmet szolgáló alapvető biztonsági előírások megállapításáról

---

AZ OBEIT-HEZ KAPCSOLÓDÓ, EDDIG MEGJELENT MŰSZAKI- TUDOMÁNYOS DOKUMENTUMOK

OBEIT 1.1. útmutató:	Az OBEIT jogszabályi alapjai
OBEIT 2.1. műszaki segédlet:	Hazai és külföldi nukleáris és radiológiai létesítmények baleseti helyzetei
OBEIT 3.1. útmutató:	Az ONER kritikus feladatai
OBEIT 3.2. útmutató:	Az ONER kritikus feladatainak értékelése
OBEIT 3.4. útmutató:	Az Országos Sugárfigyelő, Jelző és Ellenőrző Rendszer felépítése és működése
OBEIT 3.5. útmutató:	Baleseti monitorozási stratégia
OBEIT 4.1. útmutató:	Az ONER szervek készenléttel kapcsolatos tervező munkája
OBEIT 4.2. útmutató:	Az ONER szervek közötti kommunikáció
OBEIT 5.1. útmutató:	Szervezeti Nukleárisbaleset-elhárítási Intézkedési Terv kidolgozása és folyamatos karbantartása
OBEIT 5.2. útmutató:	Nukleárisbaleset-elhárítási gyakorlatok előkészítése, végrehajtása és értékelése
OBEIT 5.3. útmutató:	ONER riasztási gyakorlatok előkészítése, levezetése és értékelése
OBEIT 7.1. útmutató:	Sürgős óvintézkedések meghozatala, bevezetése és végrehajtása
OBEIT 7.2. útmutató:	Radiológiai veszélyhelyzet helyi kezelése
OBEIT 10.1. útmutató:	Sugársérültek kezelésének és ellátásának megszervezése

